

Mitä kehittämisen kohteita päijäthämäläisten päiväkotien oppimisympäristöissä on?

Tässä artikkelissa kerrotaan MUN PÄIVÄKOTI – hankkeen oppimisympäristöjen kehittämiskohteiden kartoittamisesta joiden kautta kehittämistyötä saatiin tarkennettua ja täsmennettyä.

Oppimisympäristöillä tarkoitetaan kaikkia niitä tiloja, paikkoja, yhteisöjä, käytäntöjä, välineitä ja tarvikkeita, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista sekä vuorovaikutusta. Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjen tulee olla kehittäviä, oppimista edistäviä, terveellisiä ja turvallisia. Oppimisympäristöjä kehitetään siten, että ne mahdollistavat varhaiskasvatukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamisen. Ympäristöjä tulee suunnitella ja muokata yhdessä lasten kanssa, huomioiden lasten leikit, ideat ja kiinnostuksen kohteet. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2016, 31 -32.)

MUN PÄIVÄKOTI – hankkeessa tavoitteena on innovoida uudenlaisia ratkaisuja varhaiskasvatuksen oppimisympäristöihin. Innovointityössä ovat mukana päiväkotien henkilöstö, lapset sekä ammattikorkeakoulun opiskelijat. Spännäri, Juntunen ja Stähle (2017, 247- 248) pohtivat innovatiivisuutta sen eri määritelmien kautta. Innovatiivisuuden määritellään olevan luovuutta, keksimistä ja uudistumiskykyä. Sillä tarkoitetaan kykyä jalostaa uudet ideat uusiksi tuotteiksi ja palveluiksi. Innovatiivisuudella on yhteys luovaan ideointiin, mutta innovatiivisuuteen kuuluu muutakin kuin pelkkä ideointi. Sen on hyödynnettävien ideoiden tunnistamista, käyttöönottoa ja soveltamista sekä ideoiden etsintää, jalostamista ja kaupallistamista. Parhaimmillaan innovatiivisuus voi johtaa uusiin keksintöihin, toimintatapoihin ja tuotteisiin. Innovaatio voi olla pienimuotoinenkin parannus entiseen, joka on silti käytännön kannalta merkittävä uudistus. Innovaatio voi myös olla radikaali innovaatio, jolloin sen tuoma uudistus korvaa kokonaan jonkin aiemman tuotteen tai toiminnon.

Oppimisympäristö on merkittävä tekijä, kun tarkastellaan lasten hyvinvointia varhaiskasvatuksessa. Repo (2015, 194 -198) on tutkimuksessaan todennut laadultaan heikon oppimisympäristön altistavan lapsen helpommin erilaiselle negatiiviselle käyttäytymiselle kuten kiusaamiselle. Oppimisympäristö tulisi rakentaa niin monipuoliseksi, että se houkuttelee ja innostaa lapsia itsessään. Näin ollen lasten mielenkiinnon kohteet siirtyvät pedagogiseen toimintaan ja leikkiin. Ympäristön monipuolisuus ei tarkoita pelkästään fyysisiä puitteita, kuten lelujen hankintaa ja niiden asettelua lasten saataville, vaan tarvitaan innostava ilmapiiri ja aikuisen tuki, jotta lapsi innostuu käyttämään saatavilla olevia materiaaleja.

Näin ollen oppimisympäristöjen kehittämisessä on kyse paljon laajemmasta asiasta kuin kalusteiden uudelleen sijoittelusta tai kotileikkiympäristön uudelleen sisustamisesta. Päivi Lindbergin mukaan ympäristö tulisi nähdä kolmantena kasvattajana ryhmässä työskentelevien aikuisten ja lasten vertaisryhmän lisäksi. Lindberg käyttää ympäristöstä termiä visuaalinen ympäristö. Visuaalinen ympäristö sisältää näköhavaintojen lisäksi mielikuvan, jonka ympäristö herättää, esimerkiksi mitä tuntemuksia, hajuja ja assosiaatioita ympäristöön liittyy. Ympäristö on täynnä affordansseja eli tarjoumia. Tarjoumat perustuvat transaktionaaliseen näkökulmaan ympäristöstä, jossa ympäristöä ei nähdä staattisena, vaan se on suhteessa käyttäjiinsä. (Päivi Lindbergin luento 26.1.2018)

Tarjoumat ovat ympäristössä olemassa huolimatta siitä, havaitaanko niitä vai ei. Tarjoumasta tulee potentiaalinen tarjouma, kun se havaitaan ympäristöstä. Siihen, millaisen tarjouman joku esine meille antaa, vaikuttaa esimerkiksi kulttuurisidonnaisuus tai aiemmat kokemuksemme. Suurimmalle osalle aikuisista pyörivä tuoli tarjoaa tarjouman istumisesta, mutta lapselle pyörivä tuoli voi antaa tarjouman karusellista, autosta, tutkimuskohteesta jne. Tarjoumia on sekä positiivisia että negatiivisia. Esimerkki negatiivisesta tarjoumasta on vasta jäätynyt järven jää, joka houkuttelee lapsia menemään jälle, mutta jolle meneminen on hengenvaarallista. Positiiviset tarjoumat taas ovat lapsen hyvinvointia ja oppimista edistäviä tarjoumia. (Päivi Lindbergin luento 26.1.2018)

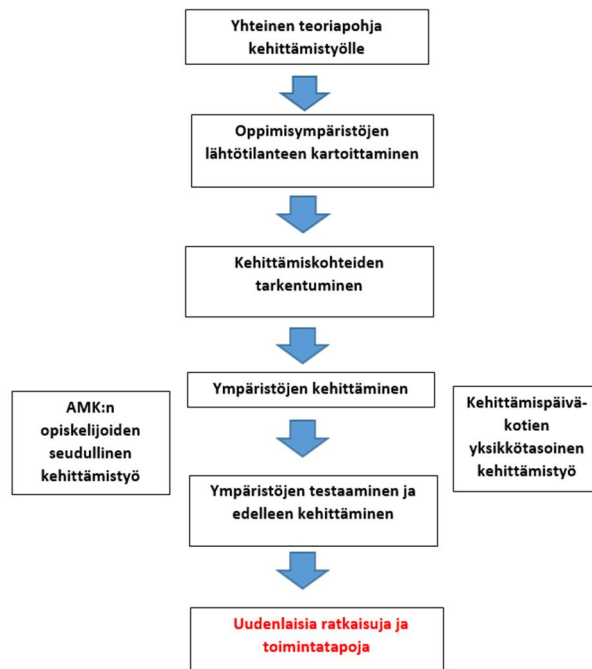
Päiväkodin toimintakulttuuri vaikuttaa siihen, kuinka hyvin ympäristössä olevia potentiaalisia tarjoumia saadaan hyödynnettyä. Potentiaaliset tarjoumat voivat jäädä toteutumatta, jos rajoituksia on liikaa. Esimerkkinä ollut pyörivän toimistotuolin tarjouma jää toteutumatta, jos lapsi ei pääse kokeilemaan tuolia. (Päivi Lindbergin luento 26.1.2018) Oppimisympäristöjen kehittäminen nostaa väistämättä pohdintaan myös päiväkodin toimintakulttuurin. Jos lähdetään kehittämään päiväkodin ympäristöä esimerkiksi lasten omaehtoisen liikunnan mahdollistamisen näkökulmasta, törmätään hyvinkin nopeasti työyhteisön tapoihin, tottumuksiin, kirjoitettuihin tai kirjoittamattomiin sääntöihin, jotka ovat ajan myötä muodostuneet tavaksi toimia, osaksi toimintakulttuuria.

Kehittämistyötä seudullisesti ja yksikkötasolla

Hankkeessa tehdään oppimisympäristöjen kehittämistyötä kahdella eri tasolla: seudullisesti ja yksikkökohtaisesti. Seudullisessa kehittämistyössä on mukana Lahden ammattikorkeakoulun sosiaali – ja terveysalan yksiköstä sosionomiopiskelijoita sekä Muotoiluinstituutista kalustelumuotoilun opiskelijoita. Hankkeessa tehdään kehittämistyötä kahdella eri tasolla koska tavoitteena on saada ideoitua uudenlaisia ratkaisuja yhteistyössä opiskelijoiden kanssa, mutta myös antaa kehittämistyöhön mukaan lähteneille päiväkodeille mahdollisuus kehittää omia ympäristöjään ja sitä kautta toimintakulttuuriaan.

Hankkeessa haluttiin kokeilla uudenlaista työskentelytapaa jossa työskennellään monialaisissa ryhmissä, kehittämissyryppäissä, joihin kuuluu kahden eri alan opiskelijoita sekä edustajia kahdesta tai kolmesta kehittämisspäiväkodista. Opiskelijat tekevät tiiviimpää yhteistyötä seitsemän kehittämisspäiväkodin kanssa keräten tietoa päiväkotien henkilöstöltä ja erityisesti lapsilta, jotka toimivat kokemusasiantuntijoina oppimisympäristöjen kehittämisessä. Kerätyn tiedon pohjalta opiskelijat luovat uudenlaisia sisustus – ja kalusteratkaisuja oppimisympäristöihin. Yksikkökohtaisessa kehittämistyössä kukin kehittämisspäiväkoti on määritellyt omat kehittämiskohteensa joihin lähtee hakemaan uudenlaisia ratkaisuja.

Alla olevassa kuviossa on kuvattu kehittämistyön etenemisen prosessi. Tätä artikkelia kirjoittaessa elokuussa 2018 kehittämiskohteet on saatu tarkennettua ja ollaan siirtymässä ympäristöjen kehittämisen vaiheeseen.

kuva 1. Kehittämistyön eteneminen

Alkukartoituksessa lähdettiin etsimään vastausta kysymykseen: "Millaisia kehittämisen tarpeita oppimisympäristöissä on?" Hankkeen kehittämispäivässä päiväkotien henkilöstö esitteli omalle kehittämisryppäälleen tekemänsä alkukartoituksen tuloksia. Päiväkodin tilat esiteltiin lasten kanssa kuvattua materiaalia avulla. Näin kukin opiskelijaryhmä näki useamman päiväkodin tiloja ja sai laajemman käsityksen päiväkotien tilojen lähtötilanteesta. Lisäksi kehittämispäiväkotien henkilöstö sai käsityksen muiden päiväkotien tiloista. Päiväkotien henkilöstö havainnoi lasten tiloihin jakautumista, jotta nähtiin mitkä tilat ovat suosittuja ja onko jotain tiloja jotka ovat vähäisellä käytöllä. Lapset kuvasivat kivan ja tylsän paikan päiväkodista ja kertoivat valintansa perustelut. Nämä tiedot toimivat päiväkotien oman kehittämistyön alkukartoituksena ja tietoa jaettiin myös opiskelijoille heidän kehittämistyönsä pohjaksi.

Opiskelijat jalkautuvat kolmeksi aamupäiväksi seitsemään kehittämispäiväkotiin. Ensimmäisenä aamupäivänä he havainnoivat lapsia, keskustelivat lasten ja henkilöstön kanssa sekä kiersivät päiväkodin tilat. Toisena aamupäivänä he tutustuivat yhteistyöryhmän lapsiin leikkivät lasten kanssa. Kolmantena aamupäivänä opiskelijat työskentelivät lasten kanssa keräten heiltä tietoa kehittämistyön pohjaksi. Aamupäivien työskentely ja työskentelytavat suunniteltiin yhdessä päiväkodin henkilöstön kanssa, jotta osattiin ottaa huomioon kunkin lapsiryhmän erityispiirteet.

Lapsilta kerättiin tietoa monin eri tavoin. Kaikissa seitsemässä kehittämispäiväkodissa opiskelijat havainnoivat lapsia, keskustelivat heidän kanssaan ja osallistuivat leikkeihin. Lasten kanssa työskenneltiin eri tavoin. Lasten unelmien päiväkotia työstettiin rakentelemalla legoista, muovailemalla, piirtämällä, maalaamalla, rakentelemalla majoja, tunnustelemalla eri materiaaleja, saduttamalla lapsia ja graafista fasilitointia käyttäen.

Kehittämispäiväkodit ovat tehneet yhteisesti sovitun lähtökartoituksen lisäksi oppimisympäristön arvioinnin kehittämisen kohteeseensa liittyen. Hankkeessa päädyttiin luomaan jokaiselle yksikölle omat ympäristön arvioinnin kriteerit aiemmin suunnitellun yhteisen, valmiin arviointilomakkeen käyttämisen sijaan. Ratkaisuun päädyttiin, jotta arviointi saadaan kohdennettua juuri kunkin yksikön kehittämisen tarpeisiin.

Arvioinnin kriteereissä määriteltiin asteikolla yhdestä viiteen kolmosen taso, joka on asteikolla ns. hyvä taso. Kolmosen tasoa pidettiin kriteerin toteutumisen tasona. Ympäristöjen arviointi tapahtui asteikolla toteutuu tai ei toteudu. Toteutumiseen vaadittava kolmosen taso vaatimuksineen on kirjoitettu auki. Kehittämistyön päättyessä kehittämissyksiköissä tehdään arviointi uudelleen samoja kriteerejä käyttäen. Näin nähdään, millaisia muutoksia ympäristöissä on saatu aikaan.

Millaista tietoa alkukartoitus tuotti kehittämistyön pohjaksi

Alkukartoituksen perusteella lapset toivovat päiväkoteihin lisää fyysistä aktiivisuutta sisätiloihin. Liukumäet, trampoliinit ja kiipeilymahdollisuudet olivat vahvasti esillä lasten toiveissa. Toinen selkeästi esiin tuleva teema oli majojen rakentaminen. Lasten unelmien päiväkodissa oli majoja ja salapiiloja. Erilaisia isoja pehmeitä pintoja toivottiin paljon, esimerkiksi isoja pehmopalikoita, tyynyjä, sohvia ja mattoja. Alla olevaan kuvaan on koottu erään kehittämispäiväkodin lasten ajatuksia, mutta se voisi hyvin olla myös materiaalista tehty yhteenveto lasten toiveista, koska kuvassa kiteytyy hyvin lasten yleisimmät toiveet ympäristölle.

Unelmien päiväkoti lasten silmin

Mitä lapset kaipasivat

- Vauhdikkaita leikkejä
- Vesileikkejä ja uimista
- Liukumäkiä
- Kiipeilyä
- Erilaisia majoja
- Pehmeitä tiloja, tyynyjä ja mattoja.
- Hyppimistä

kuva 2. erään kehittämispäiväkodin lasten toiveita ja piirustuksia aiheesta Unelmien päiväkoti, kuva opiskelijoiden keräämästä materiaalista

Opiskelijoiden tekemät havainnot oppimisympäristöistä liittyivät pehmeiden pintojen vähäisyyteen, tilojen heikkoon muunneltavuuteen, tilojen niukkaan värimaailmaan sekä yksipuoliseen valaistukseen, joka ei useinkaan ollut säädettävissä. Päiväkotien henkilöstön toiveissa tilojen muunneltavuus erilaisiin toimintoihin sopivaksi sekä akustiikka nousivat esiin. Lisäksi leikkien ja askartelujen yms. kesken jättämiseen kaivattiin uudenlaisia ratkaisuja, ettei kaikkea tarvitsisi aina kerätä pois.

Näihin alkukartoituksen tietoihin ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden vaatimukseen pohjautuen lähdetään yhdessä kokemusasiantuntijoiden kanssa kehittämään uudenlaisia ratkaisuja oppimisympäristöihin. Kehittämistyötä ympäristöjen parissa tehdään syksyn 2018 ajan ja keväällä 2019 keskitytään ympäristöjen arviointiin ja edelleen kehittämiseen.

Lähteet:

Repo, L. (2105). Pienet lapset ja kiusaamisen ehkäisy. PS-kustannus.

Spännäri, J., Juntunen, E. & Stähle, P. Innovatiivisuuden syvät juuret – Myötätunto, myötäinto ja spiritualiteetti. Teoksessa Pessi, A., Martela, F. & Paakkanen, M. (toim.). (2017). Myötätunnon mullistava voima. PK-Kustannus. 246 -262.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. (2016). Opetushallitus.

Päivi Lindbergin luennon ”Oppimisympäristön merkitys lasten hyvinvoinnille” – materiaalit 26.1.2018.